

Revista Revistelor

Luceafărul (Nr. 11—12). Inceputul unui interesant studiu asupra *Poeziei populare române*, datorit d-lui Andreiu Birseanu. — Trei poezii frumoase de O. Goga (*Trandafir, Cîntec, Sonet*), etc. — Numerele acestea sînt închinat lui Vlad Delamarina: Bucăți din acest scriitor; amintiri după dinsul etc.

Junimea Literară (Iunie). — D. Vladimir S. T. Mironescu publică un important studiu despre *Mănăstirile și bisericile întemeiate de Ștefan cel Mare*, care trebuie citit de oricine se interesează de această chestie.

Săptămîna (Mai). — Remarcăm un articol al d-lui Panu asupra piesei d-lui Florescu, *Sanda*. D. Panu recunoaște calitățile de psihologie ale acestei piese și arată că lumea, în care se petrece acțiunea, trebuie să ne-o închipuim ca o lume „îndoelnică”: „Nu este tocmai le demi-monde în sensul pe care acest cuvînt l'a căpătat acum, dar nu este nici lumea cînsită, nici lumea mare coruptă, coruptă, însă care ascunde corupțiunea sub vălul demnității și al bunei creșteri”.

La nouvelle Revue. (Iunie). — René Doumic scrie un articol, *Teama de copil*. Statisticile anului trecut dovedesc că în Franța cifra deceselor întrece pe cea a nașterilor. Acest fapt grav poate fi considerat ca rezultatul boalelor sufletului contemporan și se reduce la teama părinți-

lor de a avea copii. Cauzele acestui fapt sînt: dragostea și grija excesivă ce au părinții pentru copii, dorința bunului trai care a devenit o nevoie imperioasă, teama lor de responsabilitățile pricinuite de interesul pe care-l poartă pentru viitorul copiilor. Dar cea mai însemnată din cauze, e slăbirea ideii de familie, slăbire la care a contribuit abuzul divorțurilor, feminismul, slăbirea sentimentului religios. Remediul acestui mare rău nu poate fi socializarea copiilor, cum crede colectivizmul, nici reforma legilor actuale. Puternică e numai opinia: imperiul lumii aparține astăzi ideilor. Marele rău de care suferim e individualismul, împotriva lui trebuie să luptăm cu toată energia și ingeniozitatea noastră.

Mercure de France. (Iunie). — *Remy de Gourmont* într'un articol *Les premières idées de Chateaubriand* analizează opera din tinerețe a acestuia, „*L'essai sur les révolutions*”. În această operă se simte influența ateizmului și raționalizmului lui Voltaire și Helvetius și nimic nu face să se prevadă evoluția de mai târziu a lui Chateaubriand către creștinism.

Louis Dumur în *Le surhomme contre Nietzsche*, apreciind personalitatea celebrului cugetător, spune că au fost în realitate doi Nietzsche, filosoful și omul, sau supraomul și subomul. Primul, creator genial al pute-

rii de voință, minuat profesor de energie, al doilea, înzestrat cu un temperament bilios de reacționar, cu o furie fioroasă împotriva a tot ce e nou, neobosit laudator temporis acti, partizan al tuturor aristocrațiilor în declin. Acești doi Nietzsche sînt înconciliabili sau atît de diferiți unul de altul, în cit zadarnic am încerca să-i conciliem. Adevăratul nietzschism însă după părerea lui George Brandes trebuie să părăsească partea negativă a doctrinei lui Nietzsche, pentru a scoate în adevărata ei valoare doctrina revoluționară și atît de fecundă a voinței de putere.— *George Palante* caută să definească și să analizeze sensibilitatea individualistă. După definiția lui negativă, ea e contrarul senzibilității sociale, e o voință de izolare, aproape de mizantropie. Ea presupune o nevoie vie de independență, de sinceritate față de sine și față de alții, o nevoie de discreție și de delicateță care pornește dintr'un sentiment viu al barierei ce separă eurile și le face incomunicabile și intangibile. Trăsătura ei dominantă e sentimentul diferenței omenestii; și acel al uicitații persoanelor. Senzibilitatea individualistă intră totdeauna în conflict cu societatea în care evoluează și e însoțită de un intelectua-lizm ostil tuturor doctrinelor de apăsare socială, ea e antisolidaristă, antidogmatică, antieducaționistă. Individualismul psihologic e un pesimizm social, o neîncredere raționată față de orice organizație socială. Alitudinea individualizmului e defensivă și arma lui de apărare împotriva mediului social e indiferența și disprețul. Această senzibilitate se manifestă de obicei la oamenii de tip sensibil. Exemple: Benjamin Constant, Vigny, Amiel. Sau la senzitivi activi. (Stendhal). Uneori la activi. (Disraeli).

În epoca noastră în care triumfă senzibilitatea socială și solidaristă,

acea individualistă poate plăcea prin contrast, cel puțin acelor care prețuiesc excepția și „diferența“ ome-nească.

Revue des idées (Iunie).—Într'un interesant articol, „Este progres în civilizație ?“. *A. Van Gemep* susține că putem vorbi de un progres general al civilizației în materie de tehnică, dar nu în materie de inteligență sau de artă. Un om de geniu modern valorează exact ceia ce a valorat un om de geniu preistoric sau ceia ce valorează cutare geniu necunoscut din Africa sau din Oceania. Grație progresului tehnic, omul de geniu european găsește la dispoziția sa mijloace mai delicate sau mai numeroase de a se exprima de cit fratele său negru sau galbăn. Dar nu e diferență între ei în privința posibilității interne, a inteligenței. Remy de Gourmont a scos minuat în relief caracterul de spontanitate al geniului, arătînd prin aceasta că geniuul nu poate fi evaluat după norme exterioare. Omul de geniu e de sigur o mutațiune, adică o variație bruscă, dar o mutațiune fără valoare generală, fără acțiune asupra evoluției universale, pentru că caracterele sale proprii nu sînt transmisibile nici prin împrumut, nici prin creațiune. Conștiințele noastre s'au înmulțit de sigur în cursul vremilor, dar baza însăși a cunoștinței, scheletul său a ramas neschimbat. Noi utilizăm inteligența noastră pentru scopuri din ce în ce mai numeroase și mai complexe, de aici iluzia superiorității noastre. Dar faptul fundamental, e acel atît de bine arătat de Gourmont: inteligența noastră e o calitate specifică, neschimbată, constantă.

La Revue Latine (Mai).—*Emile Faguel* se ocupă în articolul: Nietzsche împotriva istoricilor, de opera lui Nietzsche *Considerații inactuale*, tradusă acuma în franțuzește. Cetitorii noștri cunosc ideile

din această carte, din cite-va recenzii ale noastre din numerile trecute.—Emile Faguet, recunoscând dreptatea multor considerații și atacuri ale lui Nietzsche împotriva istoricilor,—neagă, totuși, că îndeletnicirea cu istoria ar stinjeni activitatea creatoare. El dovedește aceasta și deductiv, și prin exemple. Comparind pe istorici cu artiștii, din acest punct de vedere, comparația ar fi în defavoarea acestor din urmă. — „considerație, la care Nietzsche ar fi trebuit să cugete”...

Rivista d'Italia (Mai 1908). *E. Rocchi* „Arma geniului în armatele moderne”. Dacă considerăm extensiunea cîmpurilor de acțiune, puterea distructivă a armelor moderne și multiplele nevoi ale maselor pentru a se mișca și manevra, se vede ușor importanța pe care o are astăzi arma geniului. A construi drumuri și poduri, a înlătura obstacole, a stabili telegrafuri, funiculare aeriene, observatoare fixe și mobile-aerostate;—a ilumina cu reflectoare, a lua fotografii instantanee ale terenurilor și pozițiilor și alte multe, iată principalele îndatoriri pe care tehnica modernă le cere trupelor de geniu. Toate aceste lucrări trebuiesc făcute cu mare repejune și cu siguranță. S-a trecut vremea vechilor războaie de asediu, cînd geniul era chemat să construiască pe îndelete fortificații greoaie. Mobilitatea trupelor de astăzi, cași puterea gurilor de foc, nu mai permit încetineala lucrărilor. Acuma nu se mai poate ști cu mult înainte uici măcar localitatea unde va avea loc acțiunea principală. Asta nu însă însemnă că serviciul trupelor de geniu a ajuns de prisos, nici că poate fi înlocuit prin micile lucrări de retransamente pe care le poate executa și infanteria cu ajutorul micilor sape pe care fie care soldat le poartă cu sine. Asemenea lucrări executate de infanterie, deși au o mare însemnătate, nu-s totuși su-

ficiente. Întinderea rețelelor telegrafice sau subminarea solului cu materiale explozibile, cer numai decît prezența armii speciale. Ceea ce se cere acum armei geniului, este repejunea executării lucrărilor și imediata folosire, pentru aceste lucrări, a tuturor avantajelor pe care le oferă terenul. Pentru acest scop, zice autorul, soldații și ofițerii de geniu nu mai pot rămînea izolați, de-o parte de mișcările infanteriei, ci trebuiesc amestecați cu aceasta din urmă, trebuiesc să o însoțească în toate mișcărilor ei pe teren, pentru a-și putea da seama imediat de poziția terenului și a putea astfel lua măsurile cele mai potrivite. Față de condițiile actuale ale războiului, această fuziune între arme trebuie să se facă numai decît, dacă e să se tragă vre-un folos din arma specială a geniului.

Nuova Antologia (1 Iunie 1908). *Luigi Luzzatti* „Vechile și nolle metode sociale pentru ajutorarea muncitorilor invalizi și bătrîni”.

În Italia există, de mai bine de zece ani, ca instituție a statului, *Casa Națională*, creată pentru asigurarea accidentelor și bătrîneței lucrătorilor. De și această instituție dispune de însemnate fonduri pecuniare, totuși nu se poate spune că a avut succesul pe care-l merita. În 1907 asigurații atingeau de abia cifra de 251.000, și acum o pătrime din acest număr a scăzut, necontinuid ratele, iar din cei rămași, cea mai mare parte reprezintă înscrierile obligatorii ale guvernului sau în sarcina industrialilor. Și în Italia ar trebui doară să se ridice cifra asiguraților până la 8 milioane! Există și un institut privat, în acelaș scop, care, deși nu dispune de fonduri așa de însemnate, are totuși un număr mai mare de asigurați: 362.000. Pricina e, poate, în felul organizării: pe cînd institutul oficial așteaptă să-i vie de bună voe clienții, cel privat,

prin agenți interesați prin tantieme, îi caută singur. Lucrul acesta se observă și în alte țări; asigurarea liberă și spontană nu corespunde nicărei sacrificiilor băuști pe care le fac statele. Astfel devine simțită nevoia de a alege între sistemul german (asigurarea obligatorie, cu concursul întreprinzătorilor și a statului: 14 mil. asigurați), sau sistemul anglo-saxon din Australia și Danemarca, propus acum în Anglia de ministrul Asquith (indatorirea statului de a procura pensii, fără contribuirea muncitorilor.) Sistemul german care e pe cale de a se introduce în Franța, se prezintă în următoarele cifre: pensii plătite la invalizi 750.000; la bătrâni peste 70 de ani: 150.000. Media pensiunii e de 180 mărci (225 fr.) Asigurările sînt parte în contul lucrătorilor, parte în acel al patronilor, parte în al statului; cheltuiala totală, pe an, e de 450 mil. 45 mil. din bugetul statului, 172 mil. plătesc lucrătorii, 233 milioane patronii. Guvernul francez era dispus să acorde 100 mil. pe an, dar după planurile propuse (plata unei pensii de 360 fr. oricărui lucrător care a contribuit 20% din salariu timp de 30 ani) s-a calculat că statul francez ar trebui să dea anul întâi 282 mil. și ar trebui să meargă crescînd până la 545 mil. anual. Este o cheltuială, pentru care n-ar ajunge nici bogățiile Franței, zice Luzzatti. În ce privește proiectul englez de a da pensii, fără a primi nici o colizație din partea celui asigurat, autorul crede că n-are să fie posibil a fi pus în practică.

Deutsche Rundschau (Iunie 1908). P. Walther. Curentele antingleze în India și combaterea lor. Autorul își propune să studieze pricinile luptei, care s-a început de mai bine de douăzeci de ani,—de o cam dată numai cu armele spiritului—între Ingheji și Indieni. După perioada de cășerire, s-a pornit opera înzestrării

țării cuprinse, cu cultura apusului; a-cela care a luat asupra-și această uriașă sarcină, a fost guvernatorul Bentinck, avînd de colaborator și pe marele istoric Macaulay. Odată cu limba, literatură și știința engleză, au pătruns însă în India și ideile democratice de libertate și progres, și mulțumită faptului că s-au primit băstinași în funcțiile de judecător și cele administrative, precum și faptului că s-a impus în toată India limba engleză ca limbă oficială, aceste idei au căpătat în curînd o mare răspîndire. Educația engleză a făcut ca numeroasele popoare din India, despărțite până acum prin rasă, religie și mai ales prin limbă, să capete mijlocul de a se pune în comunicație și de a ajunge cu timpul să-și dea seama de interesele lor comune, opuse dominației engleze. Trezirea conștiinței naționale a avut de urmare mai întâi crearea aceluia congres național, care se adună în fiecare an, la sfîrșitul lunii Decembrie și în care iau parte membri aleși din clasele culte ale Indienilor. Tendințele congresului au fost dela început de natură politică și au urmărit, în primul loc, eiștigarea dreptului de a participa mai mult la guvernarea țării. Prosa desvîlindu-se în același timp, s'a început o activă propagandă pentru autonomia Indiei, propagandă care nu se sîia să îndemne pe față la revoluție. Față de această mișcare, Inghejii au luat măsuri: au cedat la unele cereri—pe care le puteau acorda; au arestat și dat judecării pe propagandiștii prea violenți; au mai schimbat sistemul educației în școli și—mai cu seama—au procedat la o nouă împărțire a provinciilor. Astfel ei au făcut din Bengal două provincii, Bengalul și Orlbengalul, pentru a da supremația populației mahomedane, care în general e mult mai credincioasă față cu guvernul englez. Aceste măsuri sînt cauza tulburărilor recente

și ceea ce viitorul poate să aducă, nu se poate încă gli.

Deutsche Revue. (Iunie 1908). *Achille Loria*, cunoscutul sociolog din Turin, își pune întrebarea dacă cultura modernă a făcut omenirea și societatea mai fericită? Considerând faptele așa cum se prezintă, zice el, fără a le supune la o examinare critică. apoi se pare ca ar trebui să răspundem negativ la întrebarea de mai sus. E destul să se compare starea sufletească a unui țaran, care se lasă liniștit în voia soartei, cu cea a unui lucrător industrial, veșnic amărit de soarta sa, pentru a se părea că se confirmă vechea teză biblică despre izgonirea din paradis a celui care s'a încumetat să guste din fructele arborelui cunoștinței. O cercetare critică însă mai profundă, dovedește îndată că o asemenea concluzie este greșită. Faptul că cultura modernă, așa cum e răspândită astăzi, risipește fericirea din suflete și trezește chinuri, e adevărat. În clasele de jos, din pricina relelor condiții economice, există o lipsă de echilibru sufletească, în mod latent. Această lipsă de echilibru devine acută de îndată ce sufletul e luminat de o știință care e pur intelectuală, fără a fi însoțită și de o cultură morală care să se adreseze inimii. Și aceasta e tocmai ceea ce s'a întâmplat în timpurile prezente, cum de altminterlea nici nu se putea întâmpla altfel. De acest neajuns al culturii de astăzi, nu trebuie însă invinovățită cultura în sine, căci ceea ce are loc astăzi e numai o fază intermediară care are să dispară. Ca o semștiință ca cea de astăzi nu poate face fericirea nimărui, e lucru foarte natural; dar pentru a-i înlătura relele efecte, nu trebuie a căuta să o înlături ci să o completezi. Omenirea, care mai înainte prin narcoticele neștiinței și ale superstiției era adormită, a ajuns as-

tăzi în cea stare de semitrezie, care o face sensibilă la durere, dar care-i dă și mijloacele de a o învinge. Starea de nemulțumire, care se observă astăzi, este fermentul binecuvîntat care va aduce transformarea dorită, adevărindu-se încă odată faptul că durerea este sentinela vieții.

The North American Review. (Mai 1908). *Louis Livingston Seaman* „O criză în istoria armatei americane“. În Congresul statelor americane s-a propus un proiect pentru îmbunătățirea departamentului medical al armatei. Autorul critică violent acest proiect ca insuficient și invinându-l că nu ține samă de progresele medicinei, mai ales de ale bacteriologiei. Cu această ocazie arată starea deplorabilă a serviciului sanitar al armatei americane, precum și rolul funest pe care-l joacă boalele în timp de campanie. Istoria, zice el, probează că dintr-o 100 de oameni morți în războiu, 80 mor de boale și numai 20 de răni. În ultimul războiu ruso-turc 80.000 au murit de boală și 20.000 de răni. În războiul Crimeei, aliații au pierdut în șase luni 50.000 de soldați de boale și numai 2000 au murit de glonț; în campania franceză din Madagascar, în 1894, din cei 14.000 de soldați puși în front, 29 au fost uciși în acțiune, iar 7000 au fost secerăți de boală. Însă „incanunarea exhibiției de imbecilitate“, zice autorul, a fost lăsată Statelor Unite. În recentul război cu Spania „campanie de operă bufă“, pentru un soldat ucis de dușman au murit 14 de boală. Astfel în insulele Philippine, au căzut în luptă 17, de boală 203; în Puerto Rico, în luptă 3, de boală 262; în Cuba, în luptă 273, de boală 567; pe teritoriul Statelor Unite, unde nu s-a dat nici o luptă, au murit 2.649, pe loc, în lagăre. Rezultatul dar al conflictului cu Spania, care aproape n'a costat sînge, este că statul plătește anul acesta pen-

siuni în sumă de 146,000,000, iar în bugetul anului viitor s-a înscris suma de 151,000,000. Că printr-o organizare serioasă a serviciului militar asemenea lucruri s'ar putea evita, au probat-o Japonezii în recentul lor războiu: au pierdut 27.168 soldați din pricina boalelor și 58,887 în luptă; deci proporția e cu totul schimbata, pentru 2 morți în luptă, 1 de boală. Acest rezultat nu l-au atins Japonezii de cit numai prin faptul că au primit rolul preventiv al medicinei și s-au organizat serviciul sanitar din acest punct de vedere. Medicul militar nu trebuie numai să pauzeze răunile, ci trebuie să ia măsuri igienice, care să împiedice izbucnirea molimelor și să oprească răspindirea lor. Pentru aceasta însă, serviciul sanitar trebuie astfel organizat și medicul trebuie să fie ascultat de ofițerul de leupă, în chestiuni de igienă. Noul proiect propus, conchide autorul, nu remediază întru nimic vechile rele de care suferă serviciul sanitar al armatei americane.

The Contemporary Review (Iunie 1908. London).—D. Sidney Webb — „Temelia necesară a societății” — analizează de aproape structura unei societăți ale căluite normal, făcând declarații dela început că ideile sale politice nu-l vor influența în tragerea concluziilor. Autorul e convins că numai Democrația poate asigura o dezvoltare forțită pentru un popor; dar concepția Democrației din 1789 nu se mai potrivește cu concepția Democratice de azi. Democrația cunoscută în principiile Revoluției Franceze cere „libera concurență” și e foarte confuză și sgtreită în privința dreptului de intervenție a Statului. Ea cere legi folositoare tuturor celor mulți și reclamă interes pentru clasele mijlocii, care sînt cele mai numeroase. Dar acest utopizim lipsit de precizie s-a dovedit că, de multe ori, asigură sa-

lisfacerea intereselor numai pentru cîtiva. În schimbul asigurării degenerării poporului întreg. Societatea azi e extrem de diferențiată, viața în toate formele e variată și complexă, interese opuse se ciocnesc în fiecare moment. Poate atunci Statul—regulatorul și răspunzătorul superior— să tolereze libera concurență și să izbutească, prin legi generale aplaudate de toți, să realizeze fericirea generală a unui popor pe o scară înaintată de diferențiere socială? O lege care ar urmări să scoată din ghiarele asupritorilor pe cei asupriți ar fi folositoare, dar ar mulțami oare pe asupritori? Cu cit complexitatea structurii unei societăți crește, cu atît legile au un caracter mai puțin general, cu atît ele trebuie să privească revendicările unor categorii mai restrînse. În statele înaintate în civilizație, nici instituțiile nu prezintă aspectul generalității și omogenității; cite tipuri de școli, de spitaturi, de bănci... toate la acelaș popor! Un popor nu e o masă omogenă; numai garanțarea dezvoltării tihnite a fiecărei porțiuni din mozaicul total poate asigura fericirea aceluï popor. Autorul cere Statului să exercite poliția tranzacțiilor dintre capitaliști și muncitori: aici el vede împlinirea celei mai înalte datorii naționale a Statului. În adevăr, dacă muncitorul e plătit prea puțin, ori e muncit prea mult, el degenerază; și degenerarea unei categorii de oameni din societate contribuie la degenerarea întregului popor. De aceea intervenția Statului în tranzacțiile individuale, pentru a asigura un minimum de salar și un maximum de muncă, e o datorie națională a Statului. Cel care plătește muncitorului un salar mai mic decît îi este necesar pentru refacerea puterilor fizice, ar trebui dat în judecata tribunalelor penale pentru furt din bunul comun.